

TÍN NGƯỠNG - TÔN GIÁO CHĂM AHIER

1 Tín ngưỡng- tôn giáo

Tôn giáo Balamôn được bảo tồn trong cộng đồng Chăm Ahier 𑂔𑂗𑂢𑂰. do tăng lữ *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 lãnh đạo toàn diện về các mặt. Trong đó, quan trọng nhất là về mặt phong tục và lịch pháp. Tên gọi *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 là một danh từ dùng chung để chỉ tăng lữ Balamôn giáo của người Chăm. Về mặt ngữ nghĩa từ *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 có nghĩa là nhà thông thái, nhà uyên thâm, am tường kinh luật, phong tục tập quán và là chỗ dựa tinh thần cho mọi tầng lớp trong xã hội Chăm Ahier 𑂔𑂗𑂢𑂰. Trang phục của tăng lữ *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 thì mặc áo vải màu trắng toàn thân biểu tượng cho sự trong trắng và tinh khiết của một tu sĩ.

Điều kiện để trở thành tăng lữ *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 là thế nghiệp tức là cha truyền con nối. Trong đời sống tăng lữ *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 thực hiện nhiều kiêng cử như không ăn thịt bò, thịt chó, cá trê, con lươn, thịt thú vật chết.v.v. Khi ăn cơm buổi chiều thì phải ăn trước khi mặt trời lặn, nếu mặt trời đã lặn rồi thì lúc ăn cơm phải thắp đèn, trong lúc đang ăn cơm mà đèn bị tắt thì không tiếp tục ăn nữa cho dù là ăn chưa no.

Vấn đề vệ sinh cá nhân cũng khá nghiêm khắc, trước khi đi vệ sinh phải cởi áo trùm kín cái đầu lại và đọc câu thần chú, sau đó rửa tay sạch sẽ. Tăng lữ Balamôn giáo đều là nam giới nhưng khi tiểu tiện thì phải ở tư thế ngồi xuống. Đối với hàng giáo phẩm từ Phó Cả sư *Po bac* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 và Cả sư *Po Adhia* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 còn nghiêm khắc hơn nhiều, ngoài những kiêng cử trên họ không được phép sát sinh kể cả một con sâu bọ, không tham gia lao động sản xuất như dùng cuốc, cày hay khiêng vác nặng. Hơn thế nữa, gia đình cũng phải kiêng cử theo, vì hàng ngày gia đình còn phải phục vụ, chăm sóc cho tăng lữ *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰.

2. Tầng lớp tăng lữ Basaih

Tầng lớp tăng lữ *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 còn gọi là *Ra Tikuek Mâh* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 cấp bậc giáo phẩm từ thấp lên cao gồm có:

- *Pasaih* nhập môn *pasaih Ndung Akaok* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 ,
- *Pasaih* đẳng cấp 1 *pasaih Liah* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 ,
- *Pasaih* đẳng cấp 2 *pasaih Puah* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 ,
- Phó Cả sư *Po Tapah* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 còn gọi là *Po Bac* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 ,
- Cả sư *Po Adhia* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 ,

Để được đứng vào hàng ngũ của tăng lữ *pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 nguyên tắc đầu tiên là phải có dòng cha truyền con nối như nói ở trên, tiếp theo phải trải qua các giai đoạn làm lễ nhập môn *Ndung akaok pasaih* 𑂔𑂗𑂢𑂰 𑂔𑂗𑂢𑂰 ,

lễ tôn chúc *Patruh kanal liah*, *puah* 𑜋𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫 , lễ tân phong Phó cả *Patruh kanal tapah* 𑜋𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫 và lễ phong chúc cả sư *Noja patruh kanal Po Adhia* 𑜇𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫. Các nghi lễ trên do Cả sư *Po Adhia* 𑜇𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨𑜃𑜫 làm chủ lễ, các Phó Cả sư và các *pasaih* đồng hành lễ.

Tăng lữ *pasaih* ព្រះបាទ đều quần khăn thổ cẩm *khan mathem tai bri* ព្រះបាទ មាន គោ ថ្លៃ có tua dài thông xuống, mặc áo *Tikuek* ពិក្កេក mang váy trắng *khan mârang* ព្រះបាទ មាន cho đăng cấp *pasaih* ព្រះបាទ, váy thổ cẩm *khan mbar jih* ព្រះបាទ មាន ម្សៅ cho hàng giáo phẩm *Po Adhia* ភូ ឆាន់, *Po Bac* ភូ ហា, dùng dây thắt lưng *talei ka-ing* តៃ កា-ینگ buộc lại, trên vai vắt cái túi *tanrak gimbak* តាក់ គី-mắc . Áo mặc của tăng lữ *pasaih* ព្រះបាទ do *Po Débita Thuer* ភូ ដេប៉ិត ថួន ban tặng còn gọi *Aw tikuek* អា-đi-កេក . Khi tiến hành nghi lễ nhập môn hay tôn chức đều thực hành nghi lễ cắt áo mới. Lễ vật cắt áo mới gồm có: 1 cặp gà, 5 mâm cơm, trầu cau, rượu và trứng gà. Nghi thức cắt áo do Cả sư làm chủ lễ tự tay cắt những đường vải đầu tiên, người bình thường không được phép may áo cho các chức sắc.

3. Kinh luật Bàlamôn giáo-Chăm *Ahier* မွာကွဲၵ်.

Ngày nay, kinh luật *agal bac* ສຳລັບ ບາມ Balamôn giáo trong cộng đồng người Chăm *Ahier* ສຳລັບ ຫຼາຍ không còn nhiều, chỉ còn lưu giữ được 3 bộ chính do 3 vị Cả sư *Po Adhia* ພໍ່ ສຳລັບ ສາ ອຸ ອຸ ອຸ ở 3 khu vực đền tháp bảo quản. Mỗi bộ có 5 tập kinh lớn *agal bac praong* ສຳລັບ ບາມ ສຳລັບ ສຳລັບ có nội dung nói về các vấn đề trên trần gian như sau :

Thứ nhất, sự hình thành quả đất, con người, cây trồng và muôn sinh vật.

Thứ hai, các chuyên đề về tín ngưỡng tôn giáo và tín ngưỡng dân gian (Ngay yang parang bingu).

Thứ ba, lời giáo huấn con người nói chung và lời giáo huấn dành riêng cho các tăng lữ *Basaih* trong việc tu luyện đạo pháp, bùa phép, thần chú cứu dân đô thế.

Bộ kinh luật *agal bac* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 được viết trên lá buông sử dụng chữ Chăm truyền thống *akhar Thrah* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 thính thoảng viết xen kẽ chữ phạn *Akhar Rik* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 chữ treo *akhar Tuer* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 và chữ viết bí ẩn *akhar Yok* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨. Theo phong tục, khi có những lễ nghi lớn có tính chất quy mô thì mới thính bộ kinh luật lớn *agal bac praong* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 gồm 5 tập ra để hành lễ như lễ tục tôn chức Phó Cả sư *Patruh kanal tapah* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨, lễ tục tôn chức *pasaih* 𑜁𑜨𑜃𑜫 chính thức *Patruh kanal liah, puah* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨, lễ tục cầu đảo *Palao Kasah* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 ở cuối nguồn, lễ tục cầu an *Pacakap Halau Kraong* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 ở đầu nguồn, lễ tục cầu an trên tháp *Yuer Yang* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨, lễ tục tống đuổi điềm xấu *Kamruai Pakap* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 trong làng. Còn những tập kinh *agal bac* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 nhỏ thì để hành lễ trong các lễ nghi bình thường như lễ thánh tẩy *Balih* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨 đất đai nhà cửa, lễ thánh tẩy *Tuh aia buh salih ka pasaih* 𑜁𑜨𑜃𑜫 𑜇𑜨

quốc gia cho tăng lễ pasaih, nghi thức khai mắt thần yang *Pakak mata yang* trong lễ tục nhập Kut *ba talang tama kut* và các lễ khác.v.v.

Ngoài những bộ kinh luật *agal bac* trên, trong tín ngưỡng dân gian các thành phần chức sắc còn lưu giữ các bài thánh ca *Damnây yang* và bài thuật đuổi ma *Kudha Kaleng*.

- Chức sắc *Kadhar* lưu giữ các bài thánh ca thần yang *kudha daoh dam nây yang* trong các lễ tục *Yuer Yang*, *Katé*, *Cambur*, *Peh Bimbeng Yang* trên các đền tháp. Các bài hát trong lễ tục *Thrua*, *Puis*, *Payak*, *Kaya Pandiak* cho các dòng tộc....

- Chức sắc *Maduen* lưu giữ các bài thánh ca *kudha daoh dam nây yang* trong các lễ tục *Dayep*, *Rija Praong*, *Rija Nâgar*, *Rija Harei* cho các dòng tộc.

- Chức sắc thầy tổng đuổi tà ma *Gru Kaleng* lưu giữ các bài kinh đuổi tà ma *kaleng*, câu thần *sunuw puec* chú trong các lễ tục cho gia đình.

Những bộ kinh luật *agal bac* của Bàlamôn giáo mang tính linh thiêng của một dân tộc. Vì vậy không được phổ biến rộng rãi trong quần chúng mà chỉ dùng tụng niệm trong các lễ tục là chính.

Quảng Văn Đại